

LBRIS BASME ARABE

ISTORISITE DE
EUSEBIU CAMILAR
VOLUMUL I

1001 de nopti

ILUSTRAȚII DE
ANA ALFIANU

ulți vrednici înaintași s-au străduit să traducă sau să povestească nepieritoarele *O mie și una de nopți*...

Astfel, pe la 1806, Ion Barac scotea într-o tiparniță chirilică din Brașov o *Halima sau povești arabicești, din limba nemțească tălmăcite*.

Lui Barac, care a scos în opt volumeașe câteva cicluri din aceste basme, i-au urmat alții.

Mi-am luat truda de a povesti cu puțințele mele puteri cele *O mie și una de nopți*, în câteva volume.

Găsesc cu totul lipsit de folos să mă opresc în acest cuvânt asupra frumuseții fără seamăn a acestor basme! În ele se înlănțuiesc, scânteind, ceruri și imaginații din veacuri de mult stinse; generații noi și-au pus adausul la ceea ce au creat generații vremuite. De la Arabia la Samarkand, de la Damasc la India, pe marile drumuri ale caravanelor și generațiilor, basmele Șeherezadei s-au rostit la seraiuri de mari sultani și-n pustie, la focuri de popas vremelnice.

Faima lor a umplut lumea. Izvorul lor se află foarte departe, în noaptea timpurilor, și-i foarte greu și fără de folos să căutăm când a strălucit el întâi. De la început până la capăt, basmele preafrumoasei și preaînțelep-tei fete Șeherezada sunt străbătute de adâncă morală și de o și mai adâncă înțelepciune.

Ca repovestitor, mi-am îngăduit să omit și să adaug din săraca mea comoară, pe ici pe colo; îndeosebi am stăruit asupra uriașei figuri a lui Harun al-Rașid, califul-califilor, care urmărea, prefăcut în cerșetor, sau în neguțător, sau în drumeț, cum i se îndeplinesc poruncile ce le da pentru binele supușilor.

Și am stăruit în mod deosebit mai ales asupra cutezanței și curajului unor eroi, după cum vor binevoi să observe cititorii, mai ales în volumul al doilea...

Nemaipomenitele întâmplări din cartea asta s-au desfășurat în veacuri stăpânite de adâncă superstiție, în veacuri când grele erau condițiile sociale ale tuturor oamenilor și ale femeilor îndeosebi; prin prisma asta și prin poezia culorii locurilor și vremilor, trebuiesc văzute. În decursul acestor istorisiri, unele lucruri, cum ar fi atotputernicia vrăjilor și îndeobște mai tot ce se leagă de mentalitatea, moravurile, datinile și raporturile între clase din acele timpuri.

Și acum, după cuvântul acesta, să dăm cuvânt poeziilor răsăriteni, vii în veac și demult risipiți în pulbere...

EUSEBIU CAMILAR

ărțile acestea sunt istoriile străvechilor șahi persieni, ale mărișilor șahi care și-au întins moștenirea până peste țărmurii Indului, în toată India, și peste deltele și ostroavele Indiei; și mai departe, peste Gange.

Cum arată cărțile, trăia pe-atunci un slăvit șah, un șah cum altul nu a mai fost. Prin înțelepciunea sa, iubit era de către supuși și înfricoșat către vecini prin vitejia brațului și a oștilor bine întocmite.

Și avea șahul doi feciori; cel mai mare, pe nume Riar, cel mai mic, pe nume Senan.

După o stăpânire lungă și strălucită de fală, bătrânul șah a murit, iar Riar i s-a rânduie în scaun după legile vechi.

Rămas fără stăpânire, Senan nu era pizmaș, nu se uita rău la fratele său mai mare; ci, dimpotrivă, se muncea să-i slujească tot alte și alte temeri de dragoste.

Riar-Șah se bucura din toată inima de dragostea frățească și-și iubea și el fratele la rându-i, cu toată cuviința și lauda; și așa de mare era iubirea între ei, încât Riar a împărțit cu Senan stăpânirea pe din două, dându-i partea depărtată, dinspre Miezul-noptii, adică Marea Tartarie.

Senan-Șah a pornit deci către Marea Tartarie, cu grabă, alegându-și scaun vestita cetate Samarkand.

Au trecut ani de la plecare, și Riar-Șah, nemaiputând de dorul fratelui său preaiubit, într-o bună zi i-a trimis în poruncă pe însuși vizirul său cel mare, să grăbească la Samarkand.

— Poftește pe iubitul meu frate, să vie numaidecât să mă vadă, căci de dorul lui, inima mea sângerează și se usucă...

Și a pornit marele vizir în strălucire și putere de oști, către hotarele Miezului-noptii, la Samarkand.

Aflând Senan-Șah de apropierea soliei, i-a ieșit întru întâmpinare, cu fală de flamuri, și cu glas de bucurie a întrebat:

— Ce face fratele meu, după care sângeră inima mea de mai bine de zece ani?

— O, slăvit șah al Tartariei, i-a răspuns vizirul, îngenunchind la picioarele lui, după rânduială, o, slăvit șah! Inima viteazului tău frate nu mai poate, dorindu-te! Și te poștește, de aceea, să vii cât mai neîntârziat să-l vezi, ca să-ți deie frățescă îmbrățișare...

— Înălțate vizir! a răspuns Senan-Șah, nemaiputând de bucurie; anii despărțirii de fratele meu nu numai că nu mi-au scăzut dragostea și dorul, ci mi le-au îmbogățit zi cu zi, așa că nici sufletul meu nu mai poate. Numai eu știu de câte ori am oftat, privind cum răsare soarele peste depărtata Persie! Și numai eu știu de câte ori am vrut în acești zece ani să pornesc să-mi văd fratele prea iubit... De aceea, cu grabă mă voi pregăti de drum. Iar pentru că pregătirea mea va dura prea puțin, nici nu-i nevoie să-ți deschid porțile să vii înăuntrul cetății; rămâi unde ești, pe locul întâmpinării, și așteaptă-mă, căci laolaltă vom purcede...

Astfel zicând, Senan-Șah a intrat în cetate să se pregătească de lunga călătorie; iar vizirul și-a desfășurat corturile în afara cetății, pe locul întâmpinării.

Și i-a trimis Senan-Șah bunătăți și desfătări, ca să nu-l apuce plictisul; i-a trimis rânduri de bucate alese, cântăreți din alăute și dănțuitoare.

În vremea asta, Senan-Șah își punea treburile în rânduială; a încredințat grijile celui mai ales dintre sfetnici și în ziua a zecea, odată cu seara, și-a luat rămas-bun de la șahiță, a părăsit Samarkandul și a intrat în cortul său, făcut, după poruncă, lângă cel al marelui vizir. A petrecut împreună cu oaspeții și cu oamenii lui de călătorie, până către miezul nopții.

Și iată că, pe la cântatul cocoșilor, l-a apucat dorul să-și mai îmbrățișeze șahița încă o dată.

A intrat, deci, în cetate, singur, necunoscut de nimeni, și s-a strecurat între zidurile seraiului.

S-a furișat în locuința șahiței, dar ea, știindu-l dus, și nici prin cuget trecându-i că se va întoarce, trecuse pragul necredinței.

Senan-Șah nu-și putea crede ochilor.

— O, Allah și Mahomed-proroc! și-a zis el, nici nu mi-am desprins corturile și umbra de zidul casei, și ea, necredincioasa, m-a și făcut de râs!

Și nenorocitul Senan a scos paloșul și a ucis șahița. A aruncat stârvul pe fereastră, în șanțul ce înconjura zidurile.

A părăsit apoi seraiul, tot în ascuns; a ieșit din Samarkand și ajungând la cortul său a dat poruncă să se desfacă sălașul și să pornească la drum, căci se zăreau fulgerările zorilor; corturile s-au strâns în grabă; fala de oști a pornit în strălucirea răsăritului și-n răsunetul trâmbițelor, veselie mare îi cuprinsese pe toți pornind; numai șahul mergea mâhnit și închis la chip.

Și pentru toți era calea călătoriei lungi o desfătare și o încântare, numai Senan-Șah se chinuia, căzut în cele mai adânci mâhniri.

Gândea mereu la lipsa de credință a șahiței, și degeaba sunau și răsunau trâmbițele și timpanele oștilor; degeaba străluceau în zări cetățile mărețe; apele, și câmpiile, și pustiile ce le străbăteau n-aveau nicio bucurie pentru el.

*

* *

Dar iată că ajungând Senan la vestita cetate din inima Indiei, Riar-Șah i-a ieșit în întâmpinare, cu toată mândrețea și strălucirea; în cântecele și-n strigătele de bucurie ale supușilor, cei doi frați s-au îmbrățișat cu frățescă dragoste, și-au arătat semne peste semne de adâncă bucurie, în sunetul flautelor; și încălecând apoi, au intrat în cetate, în strigătele mulțimilor.

Riar-Șah l-a poftit pe fratele său într-un serai anume gătit și anume împodobit cu toate frumusețile, aflat într-o minunată grădină cu umbră.

Mai târziu, cei doi frați au început a grăi despre câte au pățit din anul de despărțire. Și au grăit vreme lungă, numai ei amândoi, fiind față-n față.

Coborând seara, slăviții frați s-au așezat la cină. Au ospătat cu poftă și cu belșug, și iarăși s-au dat la sfat.

Când s-a făcut târziu, la vremea culcatului, Riar-Șah s-a dus întru ale sale. Senan-Șah s-a orânduit în așternuturile moi, așteptând somnul, dar abia și-a lipit de fața pernei slăvita-i tâmplă, că gândurile negre au năvălit la loc. Se întorcea pe o parte și pe alta și parcă ardea în flacără.

Au venit zorile peste slăvita țară a Indiei și peste cetatea de scaun; și Senan-Șah s-a ridicat din așternut mai trudit de cum se culcase, și cu o mai mare amărăciune pe față. Vegherea își lăsase toate semnele pe chipul lui, împodobindu-i-l ca într-o cunună galbenă.

Riar-Șah, văzându-l și înțelegând că-n fundul inimii lui îl roade un vierme neadormit, l-a întrebat:

— Care-i pricina amărăciunii tale? Frate preaiubit! Au nu ești mulțumit, poate, de felul primirii? N-a strălucit în destulă fală întâmpinarea ce

LIBRIS WEB
— Ți-am făcut-o? Fratele meu! Eu sunt mulțumit în gându-mi, căci toată inima și toată slava mi-am pus-o întru a te primi frumos... Dar atunci ce-ți lipsește? Poate te-a pâlît dorul de mândra cetate Samarkand? Sau poate dorul de șahița ta îți roade sufletul?...

Și cercetându-i cu mare grijă chipul peste măsură de întristat, a grăit mai departe Riar-Șah:

— Dacă dorul de Tartaria și dorul de soața ta slăvită te chinuiesc, iată, eu dau în grabă poruncă să ți se gătească darurile și să fie gata de drum oastea ta, să pleci tot acum acasă la Samarkand...

Și drept urmare a celor grăite, Riar-Șah i-a și trimis o parte din daruri, lucrurile cele mai rare, cele mai scumpe și cele mai frumoase din tărâmul Indiei. Au urmat ospățuri nemaivăzute în cinstea oaspetelui; muzicile cele mai de seamă cântau, dănțuitoarele cele mai mlădioase dănțuiau, însă Senan-Șah tot mai tare se întrista.

*

* *

Nu peste mult timp a orânduît Riar-Șah o vânătoare, într-un loc bogat în cerbi, aflat la două zile depărtare.

A pornit cu mare pregătire de sulițași și arcași, și cu îndestulare de șoimi. A pornit Riar-Șah, dar fratele său n-a voit să meargă, rămânând în amărăciunea lui. Degeaba a încercat să-l îndoiască la inimă; Senan-Șah a rămas singur, în seraiul din grădina cu umbră. A ieșit la fereastră; și degeaba luceau și străluceau florile crângurilor, degeaba cântau păsările în arbori; Senan-Șah nu vedea florile și nu auzea cântecul păsărilor, ci, stând cu ochii înălțați la cer, tot întreba:

— Pentru ce, Allah? De ce să mă fi lovit pe mine durerea aceasta?

Și se văieta în gându-i:

„Vai mie! Pentru ce? Niciun bărbat de pe lume nu-i mai lovit decât mine cu nefericirea!”

Dar pe când se jeluia el așa, o ușă tainică s-a deschis în seraiul fratelui său și Senan s-a îngălbenit, văzând cum și soața fratelui său calcă pragul necredinței. Senan-Șah a cunoscut-o după frumusețea ei, și și-a dat seama că fratele lui e mai de plâns decât dânsul și o amărăciune și mai mare l-a cuprins. Au trecut ziua și seara. Și s-a gândit în sinea lui Senan-Șah: „Ce drept am eu să mă vaiet și să mă cred cel mai nefericit dintre oameni, dacă însuși fratele meu, cel mai înălțat dintre șahi, n-a putut ocoli nenorocirea

asta? Ce drept am eu s-o duc tot într-o întristare? De ce să-mi iroiesc viața sub cununa mahnirilor?”

Și a poruncit să i se pună masa și a ospătat cu o poftă rară. A poruncit să-i cânte lăutele și el le-a ascultat cu patimă, până la sfârșit, și parcă nu se mai sătura.

Au trecut zilele, și întorcându-se Riar-Șah de la vânătoare, nu i-a băgat de seamă numaidecât schimbarea firii. I-a povestit pe larg isprăvile vânătoarești și i-a arătat mulțimea cerbilor prinși și a altor sălbăticiuni prinse. După care, Senan-Șah, ieșit din pâcla mahnirilor, a început a zâmbi și a glumi, spre marea mulțumire a fratelui său.

— Preaiubit frate! i-a grăit acesta. Nu-ți pot spune cât mă bucur de schimbarea din firea ta! Trist te-am lăsat la plecare, și vesel te-am găsit la întors. Trist m-am dus în cugetul meu într-ale vânatului, gândind: „Preaiubitul meu frate e trist din pricina depărtării de Samarkand și de aleasa lui soață. Nu-i voi pomeni, deci, nici de Samarkand, nici de soața lui, spre a nu-i mări mahnirea și mai tare“ ... Și iată: m-am întors și te-am aflat vesel. Și cu inimă de frate te rog acum să-mi spui: de ce ai stat la început sub umbra mahnirilor? Și de ce acum umbra aceea s-a dus?

Senan-Șah a rămas mult pe gânduri la vorbele acestea.

— Fratele și șahul meu! a grăit el, în sfârșit; îmi ești stăpân, și rob îți sunt, dar mă iartă că nu-ți pot spune!

— Ba, a răspuns Riar-Șah; îmi vei spune numaidecât, ca un bun frate ce-mi ești...

Și nemaiaivând încotro, Senan-Șah i-a povestit necredința șahiței de la Samarkand.

— Frate... s-a cutremurat Riar-Șah; fratele meu! Înțeleg acum pricina amărăciunii tale, și-ți zic: cu drept ai săvârșit fapta ta și nimeni n-o să-ți găsească vină! Nu-i pe pământ șah mai nenorocit ca tine, o, fratele meu! Întrucât mă privește, dacă una ca aceasta mi s-ar întâmpla, cu adevărat grăiesc că nu m-aș îndestula a ucide numai femeia vinovată, ci o mie de femei ar cădea pradă mâniei mele! Fie laudat cerul că ți-a dat mahnirii mângâiere! Dar ian spune-mi: cum ți-a trecut mahnirea așa dintr-odată?

Senan-Șah a căzut pe gânduri și mai tare.

— Cruță-mă, fratele meu! Căci spunându-ți și pricina aceasta, mă tem că te vei întrista mai tare de cum m-am întristat eu! Dar dacă mă silești numaidecât, iată, tu ești de vină, căci eu aș fi vrut să intru în mormânt cu taina aceasta!

— O, nu! a răspuns Riar-Șah; abia acum aș vrea să aflu numaidecât! Orice-ar fi, spune-mi!

— Tu ai voit aceasta! a zis Senan-Şah şi a prins a istorisi ce a văzut.

— O, Allah, a dat strigare Riar-Şah. Şahiţa Indiei să se poarte ca o pierdută? Nu! Asta nu se poate, fratele meu! Poate ai fost pradă unei vrăji! Şi nu voi crede una ca asta, până nu voi vedea cu ochii mei!...

— Prea bine! a răspuns atunci Senan-Şah. Vei vedea cu luminaţii tăi ochi! Porunceşte o vânătoare nouă, la care voi purcede şi eu, împreună cu oamenii mei; vom desfăşura corturile în afara cetăţii, iar către ziuă amândoi ne-om întoarce în ascuns.

*

* *

Şi făcând astfel, Riar-Şah a ieşit în afara cetăţii, către o vânătoare nouă, aşezându-şi corturile lângă porţi, împreună cu fratele său. Şi chemând la dânsul, în ascuns, pe marele vizir, i-a poruncit:

— Ai grijă de toată rânduiala şi niciun om să nu lăşi să iasă dintre corturi!...

Iar odată cu noaptea, amândoi şahii au intrat în cetate şi s-au strecurat cu mare taină în seraiul lui Senan.

S-au minunat de frumuseţea zorilor, pândind cum se deschid cerurile şi cum s-arată soarele într-o glorie, şi pe când se minunau ei astfel, uşa tainică s-a deschis dintr-odată şi a văzut Riar cu ochii lui cum şahiţa a trecut pragul necredinţei.

— O, înălţimi cereşti! a strigat. Soaţa unui şah ca mine să fie aşa de uşoară la minte? Atunci care şah s-ar putea lăuda cu fericirea lui?

Şi căzând la pieptul fratelui său, a rostit în adaus:

— Vai, fratele meu! Haidem să fugim din lumea asta prefăcută, unde pe o parte eşti lăudat, iar pe cealaltă blestemat! Haidem, fratele meu, să ne părăsim stăpânirile, cu toată deşarta lor strălucire, şi prin ţări străine să rătăcim... În locuri necunoscute mâhnirea să ne-o tânguim!

— Aşa să fie! a răspuns Senan, eu altă poruncă nu am, decât porunca ta; şi nici altă voie, decât voia ta. Să mergem deci. Preaiubit frate! Dar un lucru îţi cer: dacă în calea rătăcirii vom întâlni o nefericire mai mare decât a noastră, să ne întoarcem înapoi!

— Voia ta! a dat Riar-Şah răspuns, dar eu cred că o nefericire mai mare ca a noastră nu se mai află...

— Ba, să nu crezi... a adăugat Senan, ci eu spun că pentru a afla o nenorocire şi mai mare, nu-i nevoie să mergem prea departe...

UNDE SE VEDE CĂ UNEORI ȘI LA DUHURILE CELE ÎNFRICOȘATE SE CALCĂ
PRAGUL NECREDINȚEI, ȘI UNDE CEI DOI FRAȚI SE ÎNTORC ACASĂ;
RIAR-ȘAH HOTĂRĂȘTE MOARTEA FETELOR...

i grăind astfel, cei doi șahi au părăsit sera-
iul și cetatea în ascuns, și apucând pe alt
drum, au mers toată ziua până seara, când
au poposit sub un arbore singuratic.

În dimineața zilei a doua au mers și mai
departe, până au ajuns către seară la o mi-
nunăță dumbravă din țărmurii mării. Și
așezându-se în dumbrava aceea, grăiau
tânguindu-și nenorocirea.

Dar n-au stat mult așa, când, deodată,
din apele mării s-a stârnit un vuiet grozav,
și un sul de apă s-a ridicat, înălțându-se
până la cer. Înfricoșați, cei doi frați s-au urcat cu grabă într-un arbore. Și
privind de acolo de sus, au văzut cum sulul cel negru se apropie de țărm
și ia înfățișare de duh necurat, unul dintre cele mai înfricoșate duhuri.

Negru la chip și uriaș la statură, purta pe cap o raclă de cristal, încuiată
cu patru lacăte grele. După ce a intrat în dumbravă, duhul a venit cu racla
lui până sub arborele în care se urcaseră cei doi frați; și stând, duhul și-a
 luat o cheie de la brâu, și descuind cele patru lacăte, a scos din raclă o femeie
prea frumoasă și împodobită cu alese veșminte.

— Preafrumoasa mea, i-a zis duhul, așezând-o lângă dânsul; tu, pe care
te-am iubit și te-am răpit din dragoste, în noaptea nunții tale, lasă-mă să-mi
odihnesc capul în poala ta...

Și, punându-și capul în poala ei, duhul și-a întins picioarele până la țăr-
mul mării, și a adormit numaidecât, și de sforăitul lui răsunau țărmurii...

Și stând femeia sub arbore, și ridicându-și din întâmplare ochii în sus,
i-a văzut pe cei doi frați înghețați de spaimă.

— Dați-vă jos... le-a spus ea.

— În mâinile duhului? au întrebat ei.

— Dați-vă jos... a poruncit ea atunci, punând capul duhului pe iarbă
și sculându-se. Că de nu, va fi vai de voi!